

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА”

Марія РИСІН, Віталій РИСІН

ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ФІНАНСОВІ ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Словник

Видавець Марченко Т.В.
Львів-2025

УДК 341.17:061.1ЄС+336:330.8(061.1ЄС)(075)

Р 54

Рецензенти:

Жанна ПОПЛАВСЬКА - доктор економічних наук, професор, зав. кафедри теоретичної та прикладної економіки Національного університету «Львівська політехніка»

Богдан ПШИК - доктор економічних наук, професор кафедри фінансових технологій та консалтингу Львівського національного університету імені Івана Франка

Наталія ЛАГОЦЬКА - кандидат економічних наук, доцент кафедри управління та організаційного розвитку Українського католицького університету

*Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Національного університету «Львівська політехніка»
(протокол №87 від 24 квітня 2025 р.)*

Марія Рисін, Віталій Рисін

Р 54 **Інституційні та фінансові основи Європейського Союзу: Словник /**
М.В. Рисін, В. В. Рисін. – Львів: Видавець Марченко Т.В., 2025. – 142 с.

ISBN 978-617-8194-13-0

Словник призначений для формування системи знань щодо правових, економічних, фінансових, соціальних, культурних та політичних складових Європейського Союзу здобувачами вищої освіти за спеціальностями D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» та D4 «Публічне управління та адміністрування», а також для усіх тих, хто прагне систематизувати свої знання щодо структури та функцій інституцій Європейського Союзу.

ISBN 978-617-8194-13-0

© Рисін М.В., Рисін В.В., 2025

© ФОП Марченко Т. В., 2025

Передмова

Європейський Союз (ЄС) – це унікальне наднаціональне об'єднання, яке об'єднує європейські держави навколо спільних цінностей, політичних інститутів та економічних інтересів. Його інституційна структура є складною та динамічною системою, яка забезпечує функціонування Союзу, прийняття рішень і реалізацію спільної політики в різних сферах.

На сьогодні населення Європейського Союзу становить понад 448 мільйонів осіб, що складає 5,6% від загальної чисельності населення світу. За прогнозами експертів, чисельність населення ЄС зростатиме до 2026 року, після чого очікується поступове зменшення до 420 мільйонів осіб у 2100 році.

Європейський Союз є мультикультурним суспільством, у якому проживає близько 41 мільйона іноземних громадян. З них майже 14 мільйонів – це громадяни країн-членів ЄС, які проживають не в країні свого громадянства, а решта – громадяни третіх країн. У середньому 3,1% мешканців країни ЄС є вихідцями з іншої країни-члена, а 6,1% мають громадянство країни, що не входить до ЄС [14].

ЄС охоплює територію площею 4 мільйони км². Найбільше населення має Німеччина, тоді як Франція є найбільшою країною за площею. Найменшою державою-членом як за чисельністю населення, так і за площею є Мальта.

Шенгенська зона, яка діє з 1985 року, забезпечує можливість пересування без прикордонного контролю, що є основою принципу вільного переміщення в ЄС. Це дозволяє громадянам ЄС подорожувати, працювати та жити в будь-якій країні Союзу без додаткових формальностей. До Шенгенської зони входять усі країни-члени ЄС, за винятком Кіпру та Ірландії. Останніми до неї приєдналися Болгарія та Румунія у березні 2024 року. Крім того, учасниками Шенгенської зони є Ісландія, Норвегія, Швейцарія та Ліхтенштейн, які не входять до складу ЄС.

Економічною особливістю Європейського Союзу є єдиний ринок, що включає 27 держав-членів та, з певними винятками, 4 країни, які не є членами ЄС. Це забезпечує вільний обіг товарів, послуг, капіталу та людей без технічних,

правових та бюрократичних перешкод. Єдина європейська валюта, євро, була запроваджена у 1999 році та є офіційною валютою в 20 країнах ЄС, які утворюють єврозону. Євро сприяє інтеграції, дозволяючи громадянам та бізнесу повною мірою користуватися перевагами єдиного ринку. Більшість країн ЄС експортують від 50% до 80% своєї продукції до інших держав Союзу.

Валовий внутрішній продукт ЄС, що відображає загальну вартість товарів і послуг, становить 17 трильйонів євро, що робить ЄС однією з найбільших економік світу. Найбільшу частку ВВП формує Німеччина, за нею йдуть Франція та Італія. Сфера послуг складає 72% ВВП ЄС, тоді як промисловість – майже всю решту. Європейський Союз є найбільшим у світі експортером промислової продукції та послуг, забезпечуючи приблизно 14% світової торгівлі товарами. Найбільшим торговельним партнером ЄС за експортом товарів є США, тоді як основним постачальником імпорту є Китай. У сфері послуг ключовими торговельними партнерами ЄС є США та Велика Британія [14].

Бюджет ЄС спрямований на фінансування стратегічних пріоритетів та великих проєктів, які не можуть бути реалізовані окремими країнами через їх масштаб або транскордонний характер. Поточний довгостроковий бюджет охоплює період 2021–2027 років і становить близько 2 трильйонів євро.

Державний дефіцит у ЄС у середньому дорівнює 3,5% ВВП, тоді як сукупний державний борг сягає 82% ВВП, знизившись із пікового значення 90% у 2020 році. Найвищий рівень боргу щодо ВВП мають Греція, Італія, Франція, Іспанія та Бельгія, де цей показник перевищує 100%. Найнижчий рівень боргового навантаження спостерігається в Люксембурзі, Болгарії та Естонії [14].

Досвід євроінтеграції України в умовах війни має унікальний характер. Здійснюючи опір широкомасштабній збройній російській інтервенції, потерпаючи від величезних людських і фінансово-економічних втрат, Україна набула статусу кандидата на вступ до ЄС, продовжує європейську інтеграцію в різних сферах, поглиблює партнерство з ЄС на секторальних напрямках, виконує рекомендації Єврокомісії і запроваджує на практиці положення Угоди про

асоціацію. Специфіка нинішнього етапу євроінтеграції обумовлена комплексом різноспрямованих впливів, викликів і загроз.

Стратегічний вибір України щодо інтеграції до ЄС визначає необхідність розробки відповідних механізмів для реалізації даного вибору. Особливо важливим у цьому контексті є економічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом, що передбачає функціонування глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі, взаємне відкриття ринків, регуляторне та інституційне наближення України до економічних стандартів ЄС, реалізацію економічної складової Угоди про асоціацію. Реалізація перелічених завдань базується на розумінні та прийнятті ключових засад функціонування ЄС та цінностей, що формують його основи. Зважаючи на це, у процесі підготовки словника ми ставили перед собою мету створити максимально актуальне джерело інформації, що допоможе здобувачам вищої освіти та усім зацікавленим особам оцінити ключові підвалини євроінтеграційних процесів, а також причини стратегічного вибору України щодо інтеграції до ЄС.

Цей словник покликаний допомогти здобувачам другого та третього рівнів вищої освіти, дослідникам, науковцям, практикам та всім, хто цікавиться історією та функціонування Європейського Союзу, краще зрозуміти ключові поняття, концепції та механізми його інституційного устрою. У ньому зібрані визначення основних понять, що стосуються інституційної структури ЄС, правових засад його функціонування, процедур прийняття рішень та взаємодії між державами-членами, а також фінансових засад діяльності ЄС.

Словник “Інституційні та фінансові основи Європейського Союзу” спрямований на формування системи знань щодо правових, економічних, фінансових, соціальних, культурних та політичних складових Європейського Союзу, історії становлення та перспектив розвитку інтеграційних процесів України у ЄС, а також переваг і потенційних недоліків євроінтеграції.

Структура словника охоплює широкий перелік понять, що стосуються структури та функцій ключових інститутів влади Європейського Союзу, хронології євроінтеграційних процесів та участі країн ЄС в євроінтеграції,

функціонування єдиної європейської валюти та Європейського центрального банку і його монетарної політики, європейських фінансово-кредитних установ, механізму забезпечення фінансової стабільності, процедур здійснення фінансового регулювання та нагляду, діяльності платіжних систем ЄС, а також різновекторних програм ЄС щодо фінансової підтримки та конкурентного права ЄС.

Словник буде корисним передовсім для здобувачів вищої освіти другого та третього рівня галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право», зокрема спеціальностей D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» та D4 «Публічне управління та адміністрування». В той же час, інформація, представлена у словнику, може повною мірою використовуватися як здобувачами інших спеціальностей, так і початківцями, які тільки знайомляться із інституційними основами ЄС, та фахівцями і практиками, що прагнуть систематизувати свої знання та знайти чіткі визначення специфіки діяльності та функцій інституцій Європейського Союзу.

Навчальне видання

**Марія Віталіївна Рисін
Віталій Васильович Рисін**

ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ФІНАНСОВІ ОСНОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Словник

Підп. до друку 15.05.2025 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 7,85. Тираж 100 прим.

Видавець Марченко Т. В.
м. Львів, 79053, Україна, Перфецького 11 А, тел.+380503701957
e-mail: magnol06@ukr.net
<https://magnolia.lviv.ua>

Видавець Марченко Т. В.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції: серія ДК №
6784 від 30.05.2019 року, видане Державним комітетом інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавця ФОП Марченко Т. В.